

„גוויות חרוכות - זה לא מישפטים שאני רוצה להשמיע מפי... המילחמה

נתנה לסופר השאנן מכה מתחת לחגורה... אני חייב להיות מעורב. ואני

משתמש בעט... יש לי סלידות אישיות מחנפנות. שמירת אינטרסים.

ומתפרסם אותי ואני אפרסם אותך... גישתי היא מיקצוענית...”

„קורטוב של ויתור”

ליותר פוליטיים. כתבתי או מחזה בשם הפנים החדשות של המישפחה שאני מקווה כי יום אחד הוא יוצג על במה ישראלית כלשהי*. זה מחזה שדורש במה גדולה. מדובר בחזר של בית-חולים. מלא בפצועים. זה קושי. בינתיים המחזה שוכב במגירה.

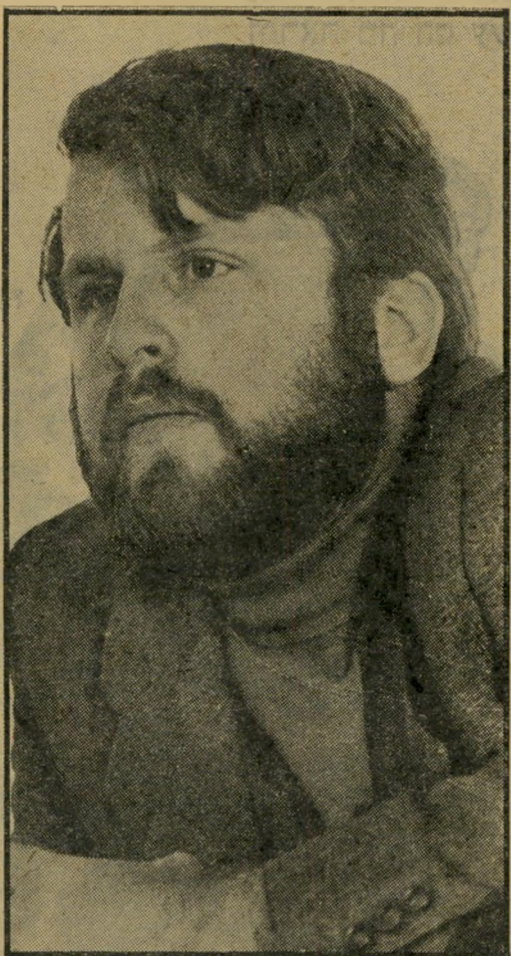
● ואו התחילו סיפורים שבפירושו היו פוליטיים, ובלטת בהם המודעות שאין ברירה אלא להגיב. אני קורא לזה מין תרופה קטנה. למצוא לי משהו משל עצמי שבו אנסה להשפיע — ואולי ייצא מזה משהו. אין לי ברירה. אני חייב להיות מעורב. ואני משתמש בעט. כך כתבתי את דודים בליה, שדן בנושא איך כסף הופך לאינטרס המהותי אצל אנשים שמשתופפים מכסף. בסיפור מופיע דוד קלאסי, תמיד באישון-לילה, עם מעטפה שמנה, וקונה את האנשים מחדש. „אתה לא יכול להתחמק”, הוא אומר לאחד מהם. „כולם לוקחים את הכסף — קח גם אתה.” קיבלתי מיכתבים מאנשי-קיצוצים. קיבוצים ניקית אחת כתבה לי שזה סיפור על הסיוע האמריקאי. כאשר כתבתי את הסיפור לא חשבתי על הסיוע הזה, אבל חשבתי איך כסף, או גורם כספי, מביא לאנשים את ההשתופפות.

להשפיע ולטייח

● אני מושפע. קודם כל מהסיפור האנגלי. היא מתחלקת בעיני לאישית, וללא-אישית. למשל, אני חושב שמספר, גם כאשר הוא מספר-מיסחרי, וכוונתי לסופר כמו סומרסט או. מוהם, וגם אז הסופר הוא אישי, וזאת מפני שכתבתו מתארת את מראה-עיניו. סופר אנגלי אחר, א.מ. פורסט, שהוא לגבי הומוניסטיקה-הלוחמת, הנושא שנוגע ללבי, למרות המסוכחות שלי, למרות כל מה שכתוב בעיתונים, ולמרות כל מה שמתרחש בעולם. אינני יכול להתעלם מכך שאנשים הכותבים בכנות מירבית מדברים על הדברים היפים. אולי אנשים אחרים יאמרו „הדברים הגבוהים” זה מאד נוגע ללבי, ופורסטר עצמו מתאר כיצד הדברים האלה התחילו אצלו, אחרי שקרא את אנדרה ז'יד**. פורסטר פתח בפני מושגים של דמות אישית, שהיא מבחינה מסויימת גם-כן קצת דידיאקטית. אנדי נו שומעים היום יותר מדי הצלפות על מעורבות-יתירה של הסופר בחיי-החברה. במאמר אחר, של ז'אן-פול סארטר, טר, הסופר כאלוהים שמצאתי אותו יפה ומקסים כסיפורים של פורסטר, מפותח עניין המעורבות.

● דבר שמצאתי אותו יפה ומקסים בסיפורים של פורסטר, מצוי במסע להודו***, שבקלות היה אפשר לקרוא לו „מסע לפלסטין”. הסיפורות הזאת מזכירה את שוטה-הכפר, שעומד כל הזמן על הגג וצועק, אבל שום דבר אינו קורה. סופר אחר שהשפיע עלי היה גראהם גרין. מצאתי אצלו אמנות-סיפור מקסימה, הכוללת אותה המעורבות. בעצם, אני אוהב גם סיפורות שעלולה להיות שמע גדולה. כמו לגלות את תומאס מאן בנובלות הקצרות שלו. טוניו קרוגר ומוות בוונציה****. מה שריגש אותי, הוא עניין הנפשות המסוכסכות בקירבן. המזיגה של דם ונישמה. קרוגר, שאיני יכול לרקוד, אבל בכוחו לכתוב מילים המרקדות באיזה-שהם חללים, וזה נגע בי.

● סיפור טוב יכול לעשות לי יום טוב. הוא גם

מעדיף לכתוב על התמונות העצובות

● אתה הולך לאן שאתה חזק בו. לאן שאתה מרגיש שם טוב. מול הנייר הדברים צצים ועולים. שם אני מוצא את עצמי נסער — אם אפשר להשתמש במילה יפה — מהדברים שאפשר לעשות בעלילות, במיבנה ובסיומות של דברים, בדמויות ובגיבורים — לצאת ולהיכנס בתוכם. ● אחרי כמה סיפורים קצרים, שאף אחד מהם לא פירסמתי, החלטתי לראות מהו הדבר האמיתי הגדול. אולי הייתי מושפע מדברים שונים שקראתי על סיפורות. וכתבתי רומן ארוך מאד, רומן נוסח תומס וולף*. במקום לכתוב רומן-בידיוני, על אנשים שאינם קיימים, חיברתי רומן על מישפחה, ואמרת לעצמי דברים שקרו לי, או דברים שראיתי לידי. כתבתי לא כתירגולת, אלא כניסיון ליצירה. אחר-כך שלחתי את הרומן למוציא-לאור. למולי, הוא לא התקבל. הרומן נקרא השנים ליד הנגר, והיה בו ניסיון לעסוק במיבנה של יציאה וחזרה: גיבור השב אל בית-הורויו, כשהוא נזכר בכריחתו משם. עם שובו מתרחש מסע-שלישי, מסע בתוך מסע, כאשר הוא לוקח את ההורים לטיול, שבמהלכו מתגלה שהשיבה היא בלתי אפשרית. הסיפור מלא בניסיונות פיוטיים — אם אפשר לקרוא לזה כך. וההשפעה הבולטת ביותר בו, היא של צפה הביתה, מלאך של תומס וולף. הספר הזה, כשסיימתי אותו, חשבתי שכתבתי יצירת-מופת מוגזמת-לית. אבל חשבתי כך רק למשך שבועיים.

● עד גיל 17 הייתי בעול חזק מאד על להיות שחקן. שיחקתי בהצגות לא-מיקצועיות. עם המחשבה להיות שחי קן הלכתי לקורס בסמינר-הקיבוצים. עבודת-הגמר שלי בסמינר עסקה במחזה סיפור ג'והאנסן של אדוארד אולבי. כשהלכתי לצבא, התרחקתי מזה. היה לי סיפור אהבה עם הקולנוע, שהוא פרשה מאד סילגשית אצלי, ובעייתית כלשהו. אבל תמיד היה לי לאן לחזור. לשוב הביתה אל המילים. שם אפשר לביים בעצמך, לשחק בעצמך — ולהרגיש בנוח. לא מעושה.

● בצבא לא היה קשה מאד. התחלתי להרגיש שאני עומד לסיים את השרות, בצורה קלה ונעימה. בי 5 באוקטובר '73 הייתי באמצע קדם-ההפקה של סרט, ביחד עם חברים. הוועקתי אז, והתגלגלתי לעולם אחר. לא הייתי חייל קרבי, לא לחמתי עם רובה, הייתי איש ג'מ. כשהגעתי לרפידים, למרות שקראתי הרבה מאד סיפורי מילחמה, החל בהערומים והמתים לגורמן מיילר** וכלה באות-הגבורה האדום של סטפן קריין — לא שיערתי שהמילחמה כליך גרועה כפי שראיתי אותה. אני לא רוצה לדבר על זה הרבה. לא בגלל שזה יעביר לי צמר מורת בגב, אלא מפני שדיברו על זה יותר מדי לטעמי. גוויות חרוכות — זה לא מישפטים שאני רוצה להשי מיע מפני.

● אבל המילחמה נתנה לסופר השאנן שבי מכה מתחת לחגורה. מכה לסופר-העתידי שחשב שהוא יהיה סופר גיבוה מאד, ויספר סיפורים שאם יהיה להם עוקץ, הוא יהיה עוקץ סאטירי. סופר שלא יהיה מעורב ממש. וישב תי וכתבתי סיפורים שונים לגמרי מהסיפורים שכתבתי קודם. הסיפור הראשון, שפורסם במשג, בשם האיסוף, מתאר את החוויות שעברו עלי במהלך איסוף חלקי גוויות במילחמה. הסיפור מתאר אנשים עם שק מאד כבד, במטוס מיטלטל, החשים ריקנות. כך המשיכו גם הסיפורים האחרים. אני לא חושב את עצמי לאיש עצוב, אבל אני רואה תמונות עצובות, ומעדיף לכתוב על התמונות העצובות יותר מאשר על התמונות המשמחות.

* תומס קלייטון וולף (1900—1938).
** מהדורה עברית בהוצאת ספרית-פועלים, בתרגום זיים גליקשטיין, 1950.

אריה קרישק (24), נולד בפתח-תיקווה, גדל והתחנך בחולון ובתל-אביב. בוגר המחזור הראשון של בית-הספר לדראמה שליד סמינר הקיבוצים. מחזהו „שיריון של צב” נדפס במיסוגרת האנתולוגיה לסיפורות צעירה — „ביכורי עטים” שבעריכת מתי מגד (1972). סיפוריו הקצרים ראויאר ב„מעריב”, „דבר” ובכתבי-עת שונים. סיפורו „שומר אמונים” יצא באחרונה בהוצאת „מסדה”.

מונוולוב

● כאשר התחלתי לכתוב סיפורים על המילחמה, הם נשאו אופי של מעורבות-פוליטית זוטא. לא הרגשתי נכון את המובן הדרימשימעי של המילה הזאת. לא הצ'טרפתי לתנועת-מחאה כלשהי, ולא הרגשתי צורך לצאת ולעוק חמס. אבל אמרתי שעלי להראות את הזעם, וכל מה שכרוך בכך — ולא משנה המחיר. כך הפכו הסיפורים

* המחזה עמד להיות מוצג בתיאטרון-הלאומי הבימה, אלא שהנהלה הציעה תיקונים מרחיקי-לכת, שהביאו את המחבר לטוב.
** בעיברית ראה אור „מזיפיה-המטבעות” לאנדרה ז'יד, „סיפרי סימן-קריאה”, בתרגום יהושע קנו.
*** ראה אור בעיברית, בהוצאת „ספריית פועלים”.
**** הוצאת סיפרי „תחמיל”.